

DOI 10.31558/2519-2949.2019.4.4

УДК 321.15(477+498):352/354–042.2

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8967-0083>

Зан М. П., ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТНОПОЛІТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ ТА РУМУНІЇ: КОМПАРАТИВНИЙ ВИМІР

У статті представлено порівняльний аналіз структурно-функціональних особливостей публічних органів влади, які регулюють етнонаціональні процеси в Україні та Румунії. Автор висвітлює чотири рівні етнополітичного менеджменту в двох країнах Центрально-Східної Європи: президентський, урядовий, парламентський та регіональний.

Президентський рівень етнополітичного менеджменту України в силу об'єктивних обставин наразі ще не сформований. В колишнього Президента України Петра Порошенка він був представлений в окремих департаментах Адміністрації; діяв інститут Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу. В структурі Адміністрації Президента Румунії Клауса Йоганніса наявні департаменти, які займаються етнополітичною проблематикою. Окремо виділяється Департамент взаємовідносин з румунами за кордоном.

Урядовий рівень управління етнонаціональною сферою суспільства в Україні наразі реформується. Департамент у справах релігій та національностей при Міністерстві культури України трансформується у Державну службу України з етнополітики та свободи совісті, яка матиме свої представництва в регіонах. У Румунії на урядовому рівні функціонують Рада національних меншин; Департамент міжнаціональних відносин; Відділ національних меншин при Міністерстві культури та національної ідентичності; Відділ меншин при Міністерстві національної освіти. Окремою урядовою структурою є Міністерство у справах румунів звідусіль.

У Верховній Раді України етнополітичний менеджмент репрезентований Комітетом з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономній Республіці Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин. В Палаті депутатів Румунії представлений Демократичний союз угорців Румунії та парламентська група національних меншин.

На рівні місцевого самоврядування в регіонах із поліетнічним складом населення утворюються відповідні депутатські комісії. До прикладу, в Закарпатській обласній раді діє постійна комісія з питань освіти, науки, культури, духовності, молодіжної політики, фізкультури і спорту, національних меншин та інформаційної політики. Подібно до цього в Румунії, в повіті Сату Маре діє комісія юриспруденції, дисципліни, відносин з громадянами, проблем меншин при Повітовій Раді. Поряд із цим на рівні державного управління функціонує Управління національностей та релігій Закарпатської обласної державної адміністрації. Питання етнополітики в Румунії вирішуються на рівні префектур окремих повітів держави.

Ключові слова: етнополітичний менеджмент, етнічна меншина, Україна, Румунія, президент, уряд, парламент, місцеве самоврядування, регіональна влада.

Постановка проблеми. Етнополітичний менеджмент є складовою частиною державного управління, який включає розгалужену структуру публічних інституцій, завданням яких є регулювання процесів у етнонаціональній сфері суспільства. Вони представлені як на рівні вищих і центральних, так регіональних органів публічної влади. Проблема збалансування інтересів держави та громадянського сегменту етнічних меншин, залишається актуальною. Особливо це стосується тих країн, де вирізняються регіони з поліетнічним складом населення. Україну та Румунію, як держави центрально-східноєвропейського геоетнополітичного регіону, поєднує спільна історія та культура, прикордонні ареали взаємодії в інтеретнічному середовищі тощо. Власне тому предметом нашої розвідки є спроба компаритивного аналізу етнополітичного менеджменту названих країн.

Аналіз досліджень і публікацій. Варто відзначити, що у вітчизняній політичній науці вперше на проблематику етнополітичного менеджменту звернули увагу Віктор Котигоренко [8] та

Олександр Антонюк [2]. Згодом дискурс публічного управління у сфері етнопонаціональних відносин в Україні стає предметом окремих студій Сергія Тимофєєва [18], Ганни Мелеганяч [9; 10], Лариси Грицик [4], Вікторії Андріяш [1], Надії Підбережник [11–13] та Кристини Червеняк [20]. Практичні напрями реалізації румунської моделі етнополітики з акцентом на парламентській репрезентації етнічних меншин знайшли висвітлення у працях румунських дослідників Чіпріана-Каліна Аліонеску [22], Санди Фаркаш [28], Іштвана Герго Сикей [35], Оани-Валентіни Сучіу [34], Моніки Калушер [23] та ін. Утім, варто зауважити, що дискурс етнополітичного менеджменту України та Румунії в рамках бінарного порівняння не був предметом окремої студії в політичній науці.

Метою статті є компаративне висвітлення структурно-функціональних особливостей президентського, урядового, парламентського та регіонального рівнів управління у сфері етнопонаціональних відносин України та Румунії. В контексті порівняльного аналізу етнополітичного менеджменту зробимо акцент на еволюції органів публічного управління та виробленні специфічних національних моделей етнополітики двох країн-сусідів регіону Центрально-Східної Європи.

Виклад основного матеріалу. *Президентський рівень етнополітичного менеджменту.* Ще за часів другої каденції президентства Леоніда Кучми (1994–2005) була організована Рада представників громадських організацій національних меншин України, яку очолював лідер угорців України Іштван Гайдош. Під час президентства Віктора Ющенка в 2006 році названу Раду було ліквідовано й створено іншу – Раду з питань етнопонаціональної політики. В 2010 році, відповідно до указу нового Президента Віктора Януковича, створено Громадську гуманітарну раду при Президентові України. Відповідні ради також було сформовано на місцях, при обласних державних адміністраціях.

У структурі Адміністрації Президента Петра Порошенка виокремлювалися п'ять інституцій, які впливали на вирішення етнополітичних проблем українського суспільства: 1) Уповноважений Президента України у справах кримськотатарського народу (Мустафа Джемільев); 2) Відділ забезпечення діяльності Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу (Лімара Таїрова); 3) Департамент з питань громадянства (Максим Моїсєєв); 4) Головний департамент з питань гуманітарної політики (Юрій Рубан); 5) Головний департамент з питань внутрішньої політики (Олександр Гончарук) [16].

Зауважимо, що в структурі Офісу Президента Володимира Зеленського наразі (середина листопада 2019 року – М.З.) не виділено спеціального відділу, який функціонально дотичний до проблем етнополітики України. Кінцевий термін прийняття документів на посаду Генерального директора Директорату з питань внутрішньої та гуманітарної політики тривав до 8 листопада [17]. Очевидно, в найближчій перспективі ряд питань етнопонаціональної політики, буде курувати цей підрозділ Офісу Президента України.

Звертаючи увагу на Румунію, зазначимо, що в структурі Адміністрації Президента Румунії Клауса Йоганніса представлені окремі департаменти до відання яких входять також питання етнополітики. Зокрема, це департаменти: 1) взаємовідносин з державними органами та громадянським суспільством; 2) культури, культів та століття (мається на увазі святкування столітнього ювілею Румунської держави (1918–2018) – М.З.); 3) освіти та досліджень. Окремо варто виділити діяльність Департаменту взаємовідносин з румунами за кордоном [21]. Прикметно, що паралельно до цього органу, в структурі уряду Румунії діє окреме Міністерство у справах румунів звідусіль [32].

Урядовий рівень етнополітичного менеджменту. Етнополітичний менеджмент як України, так Румунії не передбачає пряму кооптацію представників громадсько-політичних організацій етнічних меншин до виконавчої влади. Водночас міноритарна етнічність (латентно чи актуалізовано – М.З.) так чи інакше може бути представлена в структурі уряду країни. До прикладу, попередній прем'єр-міністр України Володимир Гройсман (2016–2019) – вихідець із єврейської родини м. Вінниця. Батьки міністра внутрішніх справ України Арсена Авакова (з грудня 2014 року) мають вірменське етнічне походження. Попередній уряд Румунії на чолі з Віорікою Денчіле (2018–2019) був сформований з представників Соціал-демократичної партії, за винятком чотирьох представників Альянсу лібералів і демократів та міністра юстиції. В його складі не було представників від організацій етнічних меншин Румунії, зокрема домінуючої угорської громади. Водночас, нинішній уряд Румунії (з 4 листопада 2019 року), який майже повністю представлений Національною ліберальною партією, в особі самого прем'єр-міністра Людовіка Орбана презентує угорську етнічність (батько є угорцем, мати румункою з м. Брашов – М.З.).

Структура етнополітичного менеджменту в Україні та Румунії

№	Рієнь	Україна	Румунія
1.	Президент	<p><i>Петро Порошенко (2014–2019):</i></p> <p>а) Уповноважений Президента України у справах кримськотатарського народу (Мустафа Джемілев);</p> <p>б) Відділ забезпечення діяльності Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу (Лімара Таірова);</p> <p>в) Департамент з питань громадянства (Максим Моїсєєв);</p> <p>г) Головний департамент з питань гуманітарної політики (Юрій Рубан);</p> <p>д) Головний департамент з питань внутрішньої політики (Олександр Гончарук).</p> <p><i>Володимир Зеленський (2019 –)</i></p> <p>Структурні підрозділи у процесі формування.</p>	<p><i>Клаус Йоганніс (2014 –):</i></p> <p>а) Департамент взаємовідносин з державними органами та громадянським суспільством / Departamentul Relații cu Autoritățile Publice și Societatea Civilă;</p> <p>б) Департамент культури, культів та століття / Departamentul Cultură, Culte și Centenar;</p> <p>в) Департамент освіти та досліджень / Departamentul Educație și Cercetare;</p> <p>г) Департамент взаємовідносин з румунами за кордоном / Departamentul pentru Relația cu Româniile din Afara Granițelor.</p>
2.	Уряд	<p>а) Департамент у справах релігій та національностей при Міністерстві культури України (Андрій Юраш) / Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (новостворений орган центральної влади);</p> <p>б) Експертна рада Міністерства культури України з питань етнополітики (Володимир Євтух).</p>	<p>а) Рада національних меншин / Consiliul minorităților naționale;</p> <p>б) Департамент міжнаціональних відносин / Departamentul pentru Relații Interetnice;</p> <p>в) Відділ національних меншин при Міністерстві культури та національної ідентичності / Compartimentul Minorități Naționale, Ministerul Culturii și Identității Naționale;</p> <p>г) Відділ меншин при Міністерстві національної освіти / Direcția Minorități, Ministerul Educației Naționale;</p> <p>г) Міністерство у справах румунів звідусіль / Ministerul pentru Româniile de Pretutindeni.</p>
3.	Парламент	Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин (Дмитро Лубінець).	<p>а) Демократичний союз угорців Румунії / Uniunea Democrată Maghiară din România;</p> <p>б) Парламентська група національних меншин / Grupul parlamentar al minorităților naționale.</p>
4.	Регіональна влада (case study)	<p>а) <i>місцеве самоврядування</i> (Постійна комісія з питань освіти, науки, культури, духовності, молодіжної політики, фізкультури і спорту, національних меншин та інформаційної політики Закарпатської обласної ради);</p> <p>б) <i>державне управління</i> (Управління національностей та релігій Закарпатської обласної державної адміністрації).</p>	<p>а) <i>місцеве самоврядування</i> (Комісія юриспрудентції, дисципліни, відносин з громадянами, проблем меншин при Повітовій Раді Satu Mare / Comisia 7 – Comisia juridică, de disciplină, administrație publică, relații cu cetățenii, probleme ale minorităților, Consiliul Județean Satu Mare);</p> <p>б) <i>державне управління</i> (Префектура Повіту Satu Mare / Prefectura Județului Satu Mare).</p>

Варто зауважити, що в складі колишніх урядів Румунії представники від Демократичного Союзу угорців Румунії володіли міністерськими портфелями. Громадсько-політична сила угорців Румунії брала участь у формуванні урядів Віктора Чорбья (1996–1998), Раду Васіле (1998–1999) та Мугура Ісереску (1999–2000). Надавала зовнішню підтримку уряду Адріана Нестасе (2000–2004), сформованого Соціал-демократичною партією Румунії в 2000 році, не входячи до його складу [3, с. 285]. В уряді Келіна Попеску Терічану (2004–2008) міністрами-угорцями були Марко Бела, Борбелі Ласло, Вінклер Дюла, Надь Жолт, Борбелі Каролі та Короді Аттіла.

В умовах політичного протистояння між демократами-лібералами та соціал-демократами, лідери Демократичного Союзу угорців Румунії здобули можливість ще більш оптимальної репрезентації в складі уряду. Зокрема, в Кабінеті Міністрів Еміля Бока (2008–2012) ця організація була представлена віце-прем'єром Марко Бела, міністром навколишнього середовища та лісів Борбелі Ласло, міністром культури та національної спадщини Келеменом Гунором та міністром охорони здоров'я Чеке Аттілою. Це стало можливим після формату нової коаліції у складі Демократичної ліберальної партії, Демократичного Союзу угорців Румунії, групи депутатів від національних меншин і незалежних депутатів та затвердження парламентом Румунії 23 грудня 2009 року нового складу уряду. Таким чином, представники національних меншин успішно використали ситуативний момент «турбулентності» румунського політикуму, фактично зрадивши попереднім домовленостям з опозицією до Траяна Басеску та Демократичної ліберальної партії. На президентських виборах 2009 року організації національних меншин спочатку підтримували кандидатуру мера міста Сібіу Клауса Йоганніса, а в другому турі лідера Соціал-демократичної партії Мірчу Джоане [6, с. 107]. В рамках третього складу Кабінету міністрів Віктора Понти (04.03–17.12.2014) віце-прем'єрами були Келемен Гунор та Гегедюш Чілла, а міністром навколишнього середовища та зміни клімату Короді Аттіла.

Поряз із репрезентацією меншин на рівні Кабінетів міністрів, варто розглянути структурно-функціональні особливості окремих органів виконавчої влади України та Румунії, які вирішують питання етнополітики. Зокрема тривалий період у структурі уряду України діяв спеціальний орган влади, який відповідав за етнополітичну політику на тактичному рівні етнополітичного менеджменту. Він часто змінював свою назву та підпорядкування: Комітет у справах національностей (лютий 1992 – квітень 1993 років); Міністерство України у справах національностей та міграції (квітень 1993 – липень 1994 років; грудень 1995 – вересень 1996 років); Міністерство України у справах національностей, міграції та культів (липень 1994 – грудень 1995 років); Державний комітет України у справах національностей та міграції (вересень 1996 – квітень 2000 років; грудень 2001 – листопад 2006 років); Державний департамент у справах національностей та міграції у складі Міністерства юстиції (квітень 2000 – грудень 2001 років); Державний комітет України у справах національностей та релігії (листопад 2006 – грудень 2010 років).

Із кінця 2010 року питання етнополітичної політики на урядовому рівні вирішує Департамент у справах релігій та національностей при Міністерстві культури України. Структура Департаменту у справах релігій та національностей (директор Андрій Юраш) складається з наступних відділів: 1) релігієзнавчо-аналітичної роботи; 2) моніторингу діяльності та реєстрації статутів релігійних організацій; 3) комунікації та сприяння діяльності релігійних організацій; 4) інформаційно-аналітичної роботи з питань етнополітики; 5) міжнародного співробітництва з питань національних меншин; 6) взаємодії з національними спільнотами України та закордонними українцями [5].

3 лютого 2017 року при Міністерстві культури України як консультативно-дорадчий орган діє також Експертна рада з питань етнополітики. Він створений з метою «проведення аналізу суспільних процесів, підготовки експертної оцінки, надання рекомендацій та пропозицій з питань етнополітики, а також забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері міжнародних відносин та захисту прав національних меншин» [14]. Важливим є те, що представники Ради мали можливість провести виїзні засідання на місцях й констатувати всю складність та контрверсійність точок зору офіційного Києва та поліетнічних регіонів. Це зокрема засвідчили палкі дискусії щодо змісту Концепції державної етнополітичної політики України у м. Берегого 19 грудня 2017 року. На наш погляд, розробивши тільки цей важливий документ із відповідним узгодженням нормативних положень на місцях, місію Експертної ради з питань етнополітики можна вважати успішною.

12 червня 2019 року Кабінет Міністрів України створив Державну службу України з етнополітики та свободи совісті як центральний орган виконавчої влади, який буде сформовано

на базі Департаменту у справах релігій та національностей. Гранічна чисельність працівників цього органу виконавчої влади буде складати 57 чол. Відповідне «Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті та внесення змін до Положення про Міністерство культури України» прийнято 21 серпня 2019 року. Головним завданням новоствореного органу повинно стати «підвищення ефективності здійснення державної політики, спрямованої на утвердження суспільної злагоди, створення умов для розвитку усіх етнічних та релігійних спільнот України, дотримання загальноєвропейських стандартів прав людини у галузі забезпечення прав національних меншин та свободи віросповідання» [19].

У свою чергу, в рамках Міністерства культури та національної ідентичності Румунії представлений Відділ національних меншин [26], який забезпечує дотримання та заохочення основних свобод і прав, закріплених у Конституції, а також міжнародних договорах і конвенціях, підписаних і ратифікованих Румунією. Головною сферою його діяльності є організація культурно-мистецьких акцій етнічних меншин Румунії. Відділ меншин Міністерства національної освіти координує питання розвитку освіти мовами етнічних меншин Румунії. В його складі 11 співробітників, головним чином інспекторів з окремих мов навчання у школах країни [27].

Окремою структурою етнополітичного менеджменту Румунії з 1996 року на рівні виконавчої влади став Департамент міжнаціональних відносин [33], який підпорядковується Канцелярії прем'єр-міністра. В 1997 році Департамент створив Національне відділення для ромів з метою координації з ромськими організаціями та іншими урядовими установами, які прямо чи опосередковано впливають на соціальну інтеграцію ромів [30, с. 261]. У якості консультативного органу для взаємодії представників громадськості етнічних меншин з органами влади створена Рада національних меншин. Головна її функція полягає в розробці пропозицій уряду Румунії щодо покращення соціального і культурного життя етнічних меншин. Рада національних меншин утворює шість окремих комітетів з питань: 1) культури, мистецтва та ЗМІ; 2) з питань фінансів; 3) законодавства та державного управління; 4) освіти та молоді; 5) відносин з громадянським суспільством та міжнародними організаціями; 6) соціальних та економічних питань [25].

Парламентський рівень етнополітичного менеджменту. На відміну від Румунії, в Україні немає практики рекрутування до складу Верховної Ради України (далі – ВРУ) представників організацій етнічних меншин. Водночас до парламенту входять депутати, відомі лідери й репрезентанти громадських і політичних організацій, які одноосібно або у складі певних груп актуалізують врегулювання проблем етнічних меншин України. Найбільш резонансним стало утворення 5 березня 1996 року міжфракційного депутатського об'єднання національних меншин у ВРУ з метою привернення уваги парламентарів до презентації в Конституції України прав і свобод людини, зокрема представників етнічних громад. Депутатська група об'єднала 18 народних депутатів. Серед її лідерів були представник від угорців Закарпаття Михайло Товт і репрезентант румунів Чернівецьчини Іван Попеску. Принагідно також зауважимо, що тільки в 2012 році (вперше з часів незалежності України – М.З.), відбулися парламентські слухання у ВРУ щодо етнонаціональної ситуації в країні та ефективності етнонаціональної політики. Активну участь у слуханнях взяли представники органів державної влади, громадських організацій етнічних меншин, провідних наукових установ України.

Структурним підрозділом, який безпосередньо займався питаннями етнонаціональної політики у ВРУ VIII скликання був Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин (голова Григорій Немиря). До його складу були залучені такі відомі фахівці та експерти, репрезентанти інтересів етнічних меншин України як Вадим Рабінович, Олександр Фельдман, Мустафа Джемільєв, Рефат Чубаров, Василь Брензович. Водночас у структурі ВРУ IX скликання серед новостворених 23 комітетів вирізняється Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин, який очолив Дмитро Лубінець (депутатська група «За майбутнє»). Прикметно, що до його складу включені представники від кримськотатарської громадськості Рустем Умеров («Голос») та Ахтем Чийгоз («Європейська солідарність») і репрезентант єврейської спільноти України Вадим Рабінович («Опозиційна платформа – За життя»). Окрім діяльності парламентського комітету, певну роль у сфері захисту прав осіб, які належать до етнічних меншин виконує інститут Уповноваженого ВРУ з прав людини (Людмила Денісова).

Тривалий час у Румунії інституційована модель парламентського представництва громадсько-політичних організацій етнічних меншин. У верхній палаті румунського парламенту (Сенаті) наразі

представлені 9 депутатів від Демократичного Союзу угорців Румунії (керівник групи Чеке Аттіла-Золтан) [29]. У складі нижньої Палати депутатів Румунії серед семи депутатських груп виділяються парламентська група депутатів-угорців (21 депутат на чолі з керівником Короді Аттілою) та Парламентська група національних меншин (17 депутатів, очолюваних представником вірменів Румунії Варужаном Памбукчаном).

Чисельність представників від організацій етнічних меншин у Палаті депутатів Румунії до парламентської каденції 2004–2008 років постійно збільшувалася. За результатами перших парламентських виборів 1990 року були представлені 12 депутатів від організацій етнічних меншин (ромів, вірменів, греків, болгар, українців, сербів, поляків, словаків і чехів, росіяно-липован, німців, татар і турків). У 1992 році до цієї когорти долучився представник від італійської меншини, в 1996 році – єврейської та албанської, в 2000 році – хорватської, македонської та русинської етнічних громад Румунії [31, р. 19]. Таким чином, у депутатських каденціях 2000–2004 та 2004–2008 років у структурі парламентської групи національних меншин були представлені 18 депутатів.

Варто зауважити, що в рамках парламентських каденцій 2008–2012 років (відсутні македонці та хорвати) та 2012–2016 років (відсутні болгары та італійці) були представлені по 16 депутатів від організацій етнічних меншин Румунії. В складі нинішньої депутатської каденції в порівнянні з 2000–2008 роками (18 депутатів) відсутня організація Демократичного Союзу татарів туркомусульман Румунії (Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România). Причиною цього стали амбіції лідерів, внутрішньо-організаційні непорозуміння та подання двох списків, які були відхилені Центральним Виборчим Бюро напередодні виборів 2016 року. Через тотожну проблему – протистояння між колишнім депутатом Іоном Марочко та проводом Союзу українців Румунії, в той час ризикувала залишитися без представництва в парламенті й українська етнічна громада Румунії.

Регіональний рівень етнополітичного менеджменту. Управління етнополітичними процесами на рівні місцевого самоврядування України може бути представлене однією з депутатських комісій обласних рад. До прикладу, в складі Закарпатської обласної ради народних депутатів діє постійна комісія з питань освіти, науки, культури, духовності, молодіжної політики, фізкультури і спорту, національних меншин та інформаційної політики. Її очолює Ілдика Орос, представник Закарпатської обласної організації політичної партії «КМКС» Партія угорців України та голова Закарпатського угорськомовного педагогічного товариства.

На регіональному рівні в Україні етнополітичний менеджмент представлений також відповідними управліннями культури, національностей та релігій при обласних державних адміністраціях. Вони займаються моніторингом етнополітичної ситуації в регіонах, співпрацюють з громадськими організаціями етнічних меншин, реалізують регіональні програми захисту етнокультурних потреб етнічних меншин тощо. Зокрема Управління національностей та релігій (окремо діє Департамент культури – М.З.) Закарпатської обласної державної адміністрації (начальник Йосип Резеш, угорець за етнічним походженням) реалізує наступні програми: 1) «Центр культур національних меншин Закарпаття на 2016–2020 роки»; 2) «Програма забезпечення розвитку освіти, культури, традицій національних меншин області на 2016–2020 роки»; 3) «Ромське населення Закарпаття» на 2016–2020 роки. Для покращення становища ромів Закарпатської області також виконується План заходів з реалізації в області Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року [7].

Із 1999 року в Закарпатській області Центр культур національних меншин Закарпаття (директор Марія Моца (Гаврилешко). Він виступає дискусійним майданчиком взаємодії між представниками громадських організацій етнічних меншин, з одного боку та владою і широкою громадськістю, з іншого боку. Його діяльність спрямована на «реалізацію державної політики у сфері задоволення етнокультурних потреб національних меншин, відродження, збереження і розвитку в області їхніх культур, мов, звичаїв та традицій» [15].

У Румунії не існує подібної до України структури обласних і районних державних адміністрацій. Система місцевого самоврядування Румунії базується на принципах децентралізації й представлена місцевими радами та мерами (прімарями), діяльність яких координують повітові ради. Виконавчу владу контролюючого значення на місцях представляє назначений урядом префект. Названі органи вирішують поточні питання соціально-економічного та освітньо-культурного плану, до яких можуть входити питання й етнополітичного менеджменту. Водночас у структурі повітових рад уряді поліетнічних регіонів держави функціонують окремі комісії радників (депутатів)

у відання яких входить етнополітична проблематика. До прикладу, в Повітовій Раді Сату Маре функціонує комісія з юриспруденції, дисципліни, державного управління, відносин з громадянами, проблем меншин [24].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, окреслені структурно-функціональні аспекти етнополітичного менеджменту України та Румунії мають ряд спільних і відмінних рис. До спільних рис можна віднести: 1) відсутність прямої кооптації представників етнічних меншин в урядах (поряд із можливістю включення до вищого виконавчого органу влади та лобювання своїх інтересів з боку представників угорської етнічної громади в Румунії); 2) наявність розгалуженої структури етнополітичного менеджменту на рівні державного управління та місцевого самоврядування у регіонах з поліетнічним складом населення. До відмінних рис належать: 1) розгалужена структуризація Адміністрації Президента Румунії та виділення спеціальних органів, які забезпечують внутрішній та зовнішній вектори етнополітики, одного боку, й неструктурованість та залежність від кон'юнктури структури Адміністрації / Секретаріату / Офісу Президента України; 2) відсутність парламентського представництва організацій етнічних меншини в Україні та побудова чіткої представницько-парламентської моделі етнополітики в Румунії.

Таким чином, враховуючи досвід інституювання етнонаціональної політики Румунії, рекомендаційно можна зазначити, що *Україні в найближчій перспективі необхідно забезпечити чітку нормативно-правову основу етнополітики з відповідними законодавчими документами – «Концепцією державної етнонаціональної політики України», оновленим Законом «Про національні меншини в Україні», оптимально відредагованим мовним та освітнім законодавством. Потребує вдосконалення стратегічний і тактичний формати етнополітичного менеджменту України. Насамперед йдеться про формування дієвого механізму Державної служби України з етнополітики та свободи совісті, яка повинна регулювати етнополітичні проблеми всередині країни та створення відповідної Державної служби, яка займатиметься винятково проблематикою українців діаспори.*

Бібліографічний список:

1. Андріяш В. І. Державна етнополітика України в умовах глобалізації. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 328 с.
2. Антонюк О. Етнополітичний менеджмент: теоретичне обґрунтування та емпірична реальність. *Персонал*. 2007. № 6. С. 21–27; № 8. С. 4–9.
3. Боднараш Г. Пропорційне представництво в Румунії та перетворення партій національних меншин в електоральні політичні партії. *Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. На пошану професора Р. М. Постоловського. Рівне: РДГУ, 2011. Вип. 5–6. С. 277–286.
4. Грицик Л. Формування інституційного рівня державного регулювання міжнаціональних відносин в Україні (1991–2011 рр.). *Часопис української історії*. 2014. Вип. 29. С. 46–51.
5. Департамент у справах релігій та національностей. *Міністерство культури України*. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245168495 (дата звернення: 16.11.2018).
6. Зан М., Остапець Ю. Парламентське представництво національних меншин Румунії: політична практика та досвід для України. *Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: збірник наукових праць / Буковинський політологічний центр; під заг. ред. А. М. Круглашова*. Чернівці: Букрек, 2011. Т. IV. С. 98–116.
7. Інформація про управління національностей та релігій. *Закарпатська обласна державна адміністрація*. Дата оновлення: 15.05.2018. URL: <https://carpathia.gov.ua/storinka/informaciya-pro-upravlinnya-nacionalnostey-ta-religiy> (дата звернення: 04.11.2019).
8. Котигоренко В. О. Становлення державного етнополітичного менеджменту в Україні. *Політичний менеджмент*. 2004. № 6. С. 48–63.
9. Мелеганіч Г. І. Місце та роль державних органів влади щодо забезпечення прав і свобод національних меншин: на прикладі Закарпатської області. *Грані: Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*. 2012. № 6. С. 125–129.
10. Мелеганіч Г. І. Політико-правові основи становлення етнополітичного менеджменту в Україні. *Україна–Цивілізація. Том 3. Традиції та сучасність українського цивілізаційного простору: проблеми духовної, державної, національної єдності / Карпатський університет імені Августина Волошина; Українська богословська академія; редкол.: Бедь В. В., архім. (гол. ред.), Гайданка С. І. (відп. секр.), Урста С. В. та ін.* Ужгород: Видавничий відділ КаУ, 2015. С. 84–92.
11. Підбережник Н. Інституційний механізм публічного управління у сфері етнополітичних відносин в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 4 (35). С. 104–112.
12. Підбережник Н. П. Інституційне забезпечення публічного управління етнополітичними відносинами на регіональному рівні в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 4 (59). С. 100–107.

13. Підбережний Н. Реалізація публічного етнополітичного менеджменту в Україні на сучасному етапі. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 4 (72). С. 74–78.
14. Положення про Експертну раду Міністерства культури України з питань етнополітики. *Міністерство культури України*. URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245272967&cat_id=245272928 (дата звернення: 16.11.2018).
15. Положення про Центр культур національних меншин Закарпаття у м. Ужгороді. *Центр культур національних меншин Закарпаття*. Дата оновлення: 24.01.2017. URL: <http://centerkultyr.pp.ua/2017/01/26/положення-про-центр-культур-націонал/#more-858> (дата звернення: 04.11.2019).
16. Структура Адміністрації Президента. *Президент України Петро Порошенко. Офіційне Інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/administration/aru-structure> (дата звернення: 13.11.2018).
17. Струра Офісу. *Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/administration/vakansiyi> (дата звернення: 07.11.2019).
18. Тимофеев С. Управління у сфері етнонаціональних відносин за часів незалежності української держави. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2010. Вип. 2 (5). С. 52–59.
19. Уряд затвердив Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті. *Урядовий портал*. Дата оновлення: 21.08.2019. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-polozhennya-pro-derzhavnu-sluzhbu-ukrayini-z-etnopolitiki-ta-svobodi-sovisti> (дата звернення: 05.11.2019).
20. Червеняк К. Інституційне забезпечення державної етнонаціональної політики в Україні. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. Гол. ред. В. М. Вашкевич. К.: «Видавництво «Гілея», 2018. Вип. 137 (10). С. 358–362.
21. Administrația Prezidențială. *Președintele României*. URL: <http://www.presidency.ro/ro/administratia-prezidentala/departamente> (дата звернення: 14.11.2018).
22. Alionescu C.-C. Parliamentary Representation of Minorities in Romania. *Southeast European Politics*. 2004. Vol. V. Nr. 1. P. 60–75.
23. Caluser M. Minority Participation at the Local and National Level in Romania. *Political Parties and Minority Participation*. Skopje: Friedrich Ebert Stiftung, 2008. P. 31–48.
24. Comisia 7 – Comisia juridică, de disciplină, administrație publică, relații cu cetățenii, probleme ale minorităților. *Județul Saru Mare. Consiliul Județean*. URL: <https://www.cjsm.ro/2011/09/comisia-7/#more-3139> (дата звернення: дата звернення: 17.11.2018).
25. Consiliul minorităților naționale. *Guvernul României. Departamentul pentru Relații Interetnice*. URL: <http://www.dri.gov.ro/consiliul-minoritatilor-nationale/> (дата звернення: 17.11.2018).
26. Diversitate – Minorități Naționale. *Ministerul Culturii și Identității Naționale*. URL: <http://www.cultura.ro/diversitate-minoritati-nationale> (дата звернення: 14.11.2018).
27. Echipa Direcției Minorități. *Ministerul Educației Naționale*. URL: <https://www.edu.ro/echipa%20minoritati> (дата звернення: 04.11.2019).
28. Fărcaș S. Forme de participare politică a minorităților naționale în contextul Uniunii Europene. Iași: Edirura Lumen, 2008. 302 p.
29. Grupul parlamentar al Uniunii Democrate Maghiare din România. *Parlamentul României. Senat*. URL: <https://www.senat.ro/ComponentaGrupuri.aspx?Zi&GrupID=ec108697-5212-442b-830e-c289b9b6fd36> (дата звернення: 17.11.2018).
30. Horváth I., Scacco A. From the Unitary to the Pluralistic: Fine-tuning Minority Policy in Romania. *Diversity in Action: Local Public Management of Multi-Ethnic Communities in Central and Eastern Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative. 2001. P. 243–271.
31. Mictat G. Experiența României în dreptul minorităților până la alegerea lui Klaus Iohannis ca președinte al românilor. *Revista Inovația Socială*. 2015. Anul 7. Nr. 2 (iunie-decembrie). 42 p. URL: <http://www.inovatiiasociala.ro/wp-content/uploads/2018/03/2015-7-2-Mictat.pdf> (дата звернення: 17.11.2018).
32. Ministerul pentru Românii de Pretutindeni. *Guvernul României*. URL: <http://www.mprp.gov.ro/web/> (дата звернення: 14.11.2018).
33. Regulamentul de organizare și funcționare a Departamentului pentru Relații Interetnice. 8 p. URL: http://www.dri.gov.ro/wp-content/uploads/2016/08/ROF_DRI.pdf (дата звернення: 16.11.2018).
34. Suciu O.-V. Political representation of ethnic minorities in Romania elections 2004. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*. 2005. Vol. 5. Nr. 1. P. 143–166.
35. Székely I. G. Representarea politică a minorităților naționale în România / The political representation of national minorities in Romania. Studii de atelier. Cercetarea minorităților naționale din România / Working Papers in Romanian Minority Studies / Műhelytanulmányok a Romániai Kisebbségekről. 2009. Nr. 20. Cluj-Napoca: Institutul pentru studierea problemelor minorităților naționale, 2009. 120 p.

References:

1. Andriiash V. I. Derzhavna etnopolityka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. Mykolaiv: ChDU im. Petra Mohyly, 2013. 328 s.
2. Antoniuk O. Etnopolitychnyi menedzhment: teoretychne obgruntuvannia ta empyrychna realnist. *Personal*. 2007. № 6. S. 21–27; № 8. S. 4–9.

3. Bodnarash H. Proportsiine predstavnytstvo v Rumunii ta peretvorennia partii natsionalnykh menshyn v elektoralni politychni partii. *Panorama politolohichnykh studii: Naukovyi visnyk Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu*. Na poshanu profesora R. M. Postolovskoho. Rivne: RDHU, 2011. Vyp. 5–6. S. 277–286.
4. Hrytsyk L. Formuvannia instytutsiinoho rivnia derzhavnoho rehuliuвання mizhnatsionalnykh vidnosyn v Ukraini (1991–2011 rr.). *Chasopys ukrainskoi istorii*. 2014. Vyp. 29. S. 46–51.
5. Departament u spravakh religii ta natsionalnosti. *Ministerstvo kultury Ukrainy*. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245168495 (data zvernennia: 16.11.2018).
6. Zan M., Ostapets Yu. Parlamentske predstavnytstvo natsionalnykh menshyn Rumunii: politychna praktyka ta dosvid dlia Ukrainy. *Ukraina – Rumuniia – Moldova: istorychni, politychni ta kulturni aspekty vzaiemyn u konteksti suchasnykh yevropeiskyykh protsesiv: zbirnyk naukovykh prats / Bukovynskiy politolohichnyi tsentr; pid zah. red. A. M. Kruhlahova*. Chernivtsi: Bukrek, 2011. T. IV. S. 98–116.
7. Informatsiia pro upravlinnia natsionalnosti ta religii. *Zakarpatska oblasna derzhavna administratsiia*. Data onovlennia: 15.05.2018. URL: <https://carpathia.gov.ua/storinka/informaciya-pro-upravlinnya-nacionalnostey-ta-religiy> (data zvernennia: 04.11.2019).
8. Kotyhorenko V. O. Stanovlennia derzhavnoho etnopolitychnoho menedzhmentu v Ukraini. *Politychnyi menedzhment*. 2004. № 6. S. 48–63.
9. Melehanych H. I. Mistse ta rol derzhavnykh orhaniv vlady shchodo zabezpechennia prav i svobod natsionalnykh menshyn: na prykladi Zakarpatskoi oblasti. *Hrani: Naukovo-teoretychnyi i hromadsko-politychnyi almanakh*. 2012. № 6. S. 125–129.
10. Melehanych H. I. Polityko-pravovi osnovy stanovlennia etnopolitychnoho menedzhmentu v Ukraini. *Ukraina–Tsyvilizatsiia. Tom 3. Tradytsii ta suchasnist ukrainskoho tsyvilizatsiinoho prostoru: problemy dukhovnoi, derzhavnoi, natsionalnoi yednosti / Karpatskyi universytet imeni Avhustyna Voloshyna; Ukrainska bohoslavka akademiia; redkol.: Bed V. V., arkhim. (hol. red.), Haidanka Ye. I. (vidp. sekr.), Ursta S. V. ta in. Uzhhorod: Vydavnychiy viddil KaU, 2015. S. 84–92.*
11. Pidberezhnyk N. Instytutsiinyi mekhanizm publichnogo upravlinnia u sferi etnopolitychnykh vidnosyn v Ukraini. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*. 2017. Vyp. 4 (35). S. 104–112.
12. Pidberezhnyk N. P. Instytutsiine zabezpechennia publichnogo upravlinnia etnopolitychnymy vidnosynamy na rehionalnomu rivni v Ukraini. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. 2017. № 4 (59). S. 100–107.
13. Pidberezhnyk N. Realizatsiia publichnogo etnopolitychnoho menedzhmentu v Ukraini na suchasnomu etapi. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. 2017. № 4 (72). S. 74–78.
14. Polozhennia pro Ekspertnu radu Ministerstva kultury Ukrainy z pytan etnopolityky. *Ministerstvo kultury Ukrainy*. URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245272967&cat_id=245272928 (data zvernennia: 16.11.2018).
15. Polozhennia pro Tsentr kultur natsionalnykh menshyn Zakarpattia u m. Uzhhorodi. *Tsentr kultur natsionalnykh menshyn Zakarpattia*. Data onovlennia: 24.01.2017. URL: <http://centerkylytr.pp.ua/2017/01/26/polozhennia-pro-tsentr-kulturna-natsional/#more-858> (data zvernennia: 04.11.2019).
16. Struktura Administratsii Prezydenta. *Prezydent Ukrainy Petro Poroshenko. Ofitsiine Internet-predstavnytstvo*. URL: <https://www.president.gov.ua/administration/apu-structure> (data zvernennia: 13.11.2018).
17. Strura Ofisu. *Prezydent Ukrainy Volodymyr Zelenskyi. Ofitsiine internet-predstavnytstvo*. URL: <https://www.president.gov.ua/administration/vakansiyi> (data zvernennia: 07.11.2019).
18. Tymofeiev S. Upravlinnia u sferi etnonatsionalnykh vidnosyn za chasiv nezalezhnosti ukrainskoi derzhavy. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*. 2010. Vyp. 2 (5). S. 52–59.
19. Uriad zatverdyl Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z etnopolityky ta svobody sovisti. *Uriadovyi portal*. Data onovlennia: 21.08.2019. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdyl-polozhennya-pro-derzhavnu-sluzhbu-ukrayini-z-etnopolitiki-ta-svobodi-sovisti> (data zvernennia: 05.11.2019).
20. Cherveniyak K. Instytutsiine zabezpechennia derzhavnoi etnonatsionalnoi polityky v Ukraini. *Hileia: naukovyi visnyk. Zbirnyk naukovykh prats*. Hol. red. V. M. Vashkevych. K.: «Vydavnytstvo «Hileia», 2018. Vyp. 137 (10). S. 358–362.
21. Administrația Prezidențială. *Președintele României*. URL: <http://www.presidency.ro/ro/administratia-prezidentiala/departamente> (data zvernennia: 14.11.2018).
22. Alionescu C.-C. Parliamentary Representation of Minorities in Romania. *Southeast European Politics*. 2004. Vol. V. Nr. 1. P. 60–75.
23. Caluser M. Minority Participation at the Local and National Level in Romania. *Political Parties and Minority Participation*. Skopje: Friedrich Ebert Stiftung, 2008. P. 31–48.
24. Comisia 7 – Comisia juridică, de disciplină, administrație publică, relații cu cetățenii, probleme ale minorităților. *Județul Saru Mare. Consiliul Județean*. URL: <https://www.cjsm.ro/2011/09/comisia-7/#more-3139> (data zvernennia: 17.11.2018).
25. Consiliul minorităților naționale. *Guvernul României. Departamentul pentru Relații Interetnice*. URL: <http://www.dri.gov.ro/consiliul-minoritatilor-nationale/> (data zvernennia: 17.11.2018).
26. Diversitate – Minorități Naționale. *Ministerul Culturii și Identității Naționale*. URL: <http://www.cultura.ro/diversitate-minoritati-nationale> (data zvernennia: 14.11.2018).
27. Echipa Direcției Minorități. *Ministerul Educației Naționale*. URL: <https://www.edu.ro/echipa%20minoritati>

(дата звернення: 04.11.2019).

28. Fărcaș S. Forme de participare politică a minorităților naționale în contextul Uniunii Europene. Iași: Edirura Lumen, 2008. 302 p.

29. Grupul parlamentar al Uniunii Democrate Maghiare din România. *Parlamentul României. Senat*. URL: <https://www.senat.ro/ComponentaGrupuri.aspx?Zi&GrupID=ec108697-5212-442b-830e-c289b9b6fd36> (дата звернення: 17.11.2018).

30. Horváth I., Scacco A. From the Unitary to the Pluralistic: Fine-tuning Minority Policy in Romania. *Diversity in Action: Local Public Management of Multi-Ethnic Communities in Central and Eastern Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative. 2001. P. 243–271.

31. Mictat G. Experiența României în dreptul minorităților până la alegerea lui Klaus Iohannis ca președinte al românilor. *Revista Inovația Socială*. 2015. Anul 7. Nr. 2 (iunie-decembrie). 42 p. URL: <http://www.inovatiiasociala.ro/wp-content/uploads/2018/03/2015-7-2-Mictat.pdf> (дата звернення: 17.11.2018).

32. Ministerul pentru Românii de Pretutindeni. *Guvernul României*. URL: <http://www.mprp.gov.ro/web/> (дата звернення: 14.11.2018).

33. Regulamentul de organizare si funcționare a Departamentului pentru Relații Interetnice. 8 p. URL: http://www.dri.gov.ro/wp-content/uploads/2016/08/ROF_DRI.pdf (дата звернення: 16.11.2018).

34. Suci O.-V. Political representation of ethnic minorities in Romania elections 2004. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*. 2005. Vol. 5. Nr. 1. P. 143–166.

35. Székely I. G. Representarea politică a minorităților naționale în România / The political representation of national minorities in Romania. Studii de atelier. Cercetarea minorităților naționale din România / Working Papers in Romanian Minority Studies / Műhelytanulmányok a Romániai Kisebbségekről. 2009. Nr. 20. Cluj-Napoca: Institutul pentru studierea problemelor minorităților naționale, 2009. 120 p.

Zan M. P. The structural and functional features of ethnopolitical management in Ukraine and Romania: a comparative dimension

The article represents a comparative analysis of the structural and functional features of public authorities which are regulated the ethno-national processes in Ukraine and Romania. The author considers four levels of the ethnopolitical management in two countries of the Central and Eastern Europe: presidential, governmental, parliamentary and regional as well.

Due to the objective circumstances, the presidential level of ethnopolitical management in Ukraine has not yet been formed. In the former President of Ukraine Petro Poroshenko it has been represented at the separate departments of President Administration of him. The Institute of Commissioner of the President for the Affairs of Crimean Tatar People has acted. In Romania within the structure of President Administration of Klaus Iohannis there are some departments that are relevant to the ethnopolitical issues. The Department for Relations with Romanians Abroad is presented separately.

The governmental level of the ethnonational area of Ukrainian society is being reformed. The Department of Religions and Nationalities at the Ministry of Culture of Ukraine is being transformed into the State Service of Ukraine for Ethnopolitics and Freedom of Conscience, which will have its representative offices in the regions of Ukraine. In Romania, the Council of National Minorities, Department for Interethnic Relations, Department of National Minorities at the Ministry of Culture and National Identity, Department of Minorities at the Ministry of National Education are operated. A separate governmental structure is the Ministry of Romanians from everywhere.

In the Verkhovna Rada of Ukraine the ethnopolitical management is represented by the Committee on Human Rights, De-Occupation and Reintegration of Temporarily Occupied Territories in Donetsk, Luhansk oblasts and the Autonomous Republic of Crimea, the City of Sevastopol, National Minorities and Interethnic Relations. In the Romanian Chamber of Deputies the Democratic Alliance of Hungarians in Romania and the Parliamentary Group of National Minorities are represented.

At the level of Local Self-Government in the regions with multi-ethnic population the special commissions of deputies are formed. For example, the Permanent Commission on Education, Science, Culture, Spirituality, Youth Policy, Physical Education and Sports, National Minorities and Information Policy in Transcarpathian Regional Council is operated. Similarly, in Satu Mare County (Romania) the Commission of Law, Discipline, Relations with citizens, Minority issues is operated. At the same time, at the level of state administration the Department of Nationalities and Religions of the Transcarpathian Regional State Administration is functioned. The issues for ethnopolitics in the separate region in Romania at the level of Prefectures are delegated.

Key words: ethnopolitical management, ethnic minority, Ukraine, Romania, President, Government, Parliament, local self-government, regional authorities.